

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่โลกอุบัติขึ้นมนุษย์ในหลายศตวรรษได้เพียรพยายามที่จะพัฒนาและสร้างเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตให้มนุษย์ได้บริโภค โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ แต่เมื่อประชากรโลกเพิ่มขึ้นการบริโภคก็ย่อมเพิ่มขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามท่ามกลางหาคณะค้านี้ รัฐบาลของโลกชาวอินเดีย เคยกล่าวไว้ว่า "โลกเรามีทรัพยากรเพียงพอสำหรับความต้องการ แต่โลกมีทรัพยากรไม่เพียงพอสำหรับความโลภของมนุษย์" (วิไลเจ้าทอง, 2535:53) การบริโภคที่ไร้ขอบเขตทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างสุรุ่ยสุร่ายส่งผลให้อัตราการผลิตสูงขึ้นถึงขั้นก่อให้เกิดมลภาวะที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ส่วนการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การลดลงของปริมาณโอโซนก็แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางนิเวศวิทยาได้เกิดขึ้นในระดับโลกแล้ว ขณะเดียวกันความรุนแรงของปัญหาแต่ละท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการลึกร้อนของผิวดิน การทำลายป่า การขาดแคลนน้ำ การปนเปื้อนของสารพิษ และภาวะอากาศเป็นพิษก็ได้เริ่มเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ส่วนใหญ่ของโลกด้วยเช่นเดียวกัน หลายประเทศต่างประสบปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมแล้ว ในประเทศเยอรมัน รถยนต์ที่แล่นบนถนนของเมืองโมลบิส (Molbis) ต้องเปิดไฟใหญ่หน้ารถเนื่องจากมลพิษในอากาศหนาแน่น ส่วนเมืองคราคอฟ (Krakow) ประเทศโปแลนด์ อนุสาวรีย์และศิลปวัตถุที่อยู่กลางแจ้งก็ผุพังเป็นชั้นเล็กชั้นน้อยเนื่องจากฝนกรด สำหรับแม่น้ำหลายสายของประเทศที่ไหลลงสู่ทะเลบอลติกก็มีระดับของความเป็นพิษสูง จนนักท่องเที่ยวไม่สามารถลงเล่นน้ำตามชายทะเลหรือเล่นทรายที่เปียกเนื่องจากมีปริมาณแบคทีเรียสูง และในประเทศโรมาเนียก็พบว่า มีเพียงร้อยละ 20 ของแม่น้ำทั้งหมดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ (ปาริชาติ สุขุม, 2535:39-40) ซึ่งปัญหามลพิษทางน้ำมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในประเทศเท่านั้น การนำเข้าเสียของแม่น้ำดังกล่าวยังก่อให้เกิดความตึงเครียดของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านที่แม่น้ำนั้นไหลผ่านด้วย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่ทุกประเทศต้องร่วมมือกันในการแก้ไข องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงจัดประชุมประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนับตั้งแต่การประชุมครั้งแรกที่กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. 2511 ซึ่งครั้งนั้นมีการกล่าวถึงเรื่องปัญหาความยากจนของประชาชน การขยายตัวเมืองที่ขาดการวางแผน ภาวะเงินเฟ้อ ความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม จนถึงการประชุมเอิร์ธซัมมิต (Earth Summit) เมื่อวันที่ 3-14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ที่กรุงริโอเดอจาเนโร (Rio de Janeiro) ประเทศบราซิล โดยสาระสำคัญมุ่งเน้นปัญหาความยากจน อนุภูมิของโลกที่ร้อนขึ้น การพัฒนาที่มากเกินไปของประเทศที่พัฒนาแล้ว ปัญหาการป้องกันสิ่งแวดล้อมของประเทศโลกที่สาม และการให้ความช่วยเหลือแก่สิ่งแวดล้อม จุดมุ่งหมายสำคัญของการประชุมก็คือต้องการให้เป็นเวทีระหว่างประเทศสำหรับการกำหนดคชยุทธศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาในทุกสาขาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไปในอนาคต นอกจากนี้สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้สรุปภาพรวมของปัญหาเมืองในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วยว่า แนวโน้มการขยายตัวของสภาพปัญหาเหล่านี้จะยังคงเพิ่มขึ้นรวดเร็วต่อไป ประชากรตามชนบทจะอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองมากขึ้นในขณะที่ส่วนใหญ่การวางแผนรองรับด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดตั้งกลไกการพัฒนาสังคมเมืองยังไม่สอดคล้องกับการขยายตัวนั้น ประกอบกับข้อจำกัดของระบบราชการ และความไม่สมบูรณ์ของแผนการพัฒนาทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย และการขาดแคลนบริการสิ่งจำเป็นพื้นฐานซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนเมืองดังกล่าว (วิจิตร ศรีสอาน , 2535 : 22-23)

สำหรับในประเทศไทยปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเกิดขึ้นทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท สภาพปัญหาในเขตชุมชนเมือง ได้แก่ ปัญหาภาวะมลพิษ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่กับการขยายตัวของชุมชนที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว จนปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นเกินขีดความสามารถในการรองรับของสภาพแวดล้อม ส่วนในชนบท ปัญหามักจะเป็นทางด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ขาดหลักเกณฑ์ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินเพื่อการเกษตร ทำให้เกิดการพังทลายของดิน และเกิดผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำ เมื่อฝนตกคุณภาพน้ำจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

อันมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของน้ำ ซึ่งในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการนำน้ำไปใช้ เพื่อการประปา อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม เป็นต้น

อย่างไรก็ตามวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมเป็นผลผลิตร่วมกันของระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับประชากร ทรัพยากร เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ในเรื่องสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น นาท คัมทวิรุณี (2521:7) และ กระทบ ทองธรรมชาติ (2524:85) ได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกัน พอสรุปได้ว่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นเดียวกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2523:41-43) แสดงความคิดเห็นไว้ว่ามนุษย์เป็นผู้เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม มีความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ต้องเร่งผลผลิตมีการแข่งขันกันใช้ทรัพยากรธรรมชาติฟุ่มเฟือย บางครั้งทำให้เกิดกำลังผลิตของธรรมชาติ ดังนั้นการกระทำของมนุษย์จึงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและอาจสรุปได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากพฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งการแก้ไขปัญหาคงควรแก้ที่สาเหตุ โอกาส ธรรมวาณิช (2520:20) อรพิน เอี่ยมศิริ (2521:3-4) และ โกลินทร์ ริงสาพันธ์ (2522:8) ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม คือการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพราะปัญหาต่าง ๆ เกิดจากการขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องหรือขาดเจตคติค่านิยมที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม การขาดสิ่งเหล่านี้ทำให้คนทำในสิ่งที่เป็ปัญหาสิ่งแวดล้อม เ็นใจ เลหาหวณิช (2520:17) ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษว่าควรให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกคนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ทุกสาขา และทุกระดับอาชีพ ส่วน สุกษิวัณษ์ สุจริตตานนท์ (2535:72) ได้เสนอให้มีการจัดสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมในคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ เพราะ เป็นการแก้ไขปัญหามลพิษในระยะยาวคือการให้ความรู้แก่เด็กตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะช่วยสร้างวัฒนธรรมแห่งความเข้าใจและสามารถแก้ไขปัญหามลพิษได้ ทั้งนี้เพราะการศึกษาช่วยเสริมสร้างความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติของคนได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่อาจแก้ปัญหามลพิษได้ทั้งหมด แต่การศึกษาช่วยเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสำนึกต่อปัญหา รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันวงการศึกษาก็ได้หันมาให้ความสำคัญต่อปัญหามลพิษแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการเริ่มทำงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างจริงจังโดยมีการกำหนดแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (พ.ศ. 2534-2539) ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยระบุเป้าหมายไว้ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2539 นักเรียนทุกคนและประชาชนร้อยละ 60 สามารถเกิดความรู้สึกในอันที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมร่วมมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการที่ถูกต้องและภาคภูมิใจ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างถาวร (นิตยสารโลกสีเขียว มีนาคม-เมษายน 2536:9-10)

สถาบันการศึกษานับว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการที่จะแก้ไขปัญหาในระดับแนวคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางของการเรียนรู้ และครูเป็นผู้ชี้นำตลอดจนเป็นแบบอย่างต่อเยาวชน ดังนั้นการมีครูที่มีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างดีและถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ประเทศชาติต้องการอย่างยิ่ง

เนื่องจากนักศึกษาคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 เป็นผู้ผ่านการเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาแล้วตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา อีกทั้งนักศึกษาส่วนหนึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะออกไปประกอบวิชาชีพครู การศึกษาความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาจึงคาดว่าจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร และพัฒนาการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เยาวชนและประชาชนของชาติรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบว่านักศึกษาคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยปิดของรัฐจะมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติไปในทิศทางใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐทั่วประเทศ

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามตัวแปรเพศ

สมมติฐานของการวิจัย

นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เรียนคณะครุศาสตร์หรือคณะ ศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ รวมทั้งสิ้น 11 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตประสานมิตร บางเขน ภาคใต้และมหาสารคาม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบความรู้ แบบวัดทัศนคติและการปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สร้างขึ้นโดยครอบคลุมเนื้อหาของสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พลังงาน และทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอันได้แก่อากาศ น้ำ เสียง ขยะมูลฝอยและสารพิษ

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศของนักศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ให้คำตอบที่เชื่อถือได้ว่า ตรงตามความเป็นจริง
2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ที่เรียนคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ
3. การวิเคราะห์ข้อมูลถือเอาความคิดเห็นตามสภาพความเป็นจริงจากการตอบปัญหาในแบบสอบถามของนักศึกษาเป็นเกณฑ์

คำจำกัดความในการวิจัย

สิ่งแวดล้อม หมายถึงลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์โดยเกิดเองตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และในขณะเดียวกันทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลเกี่ยวโยงกัน

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความจำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พลังงาน และด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ อันได้แก่ อากาศ น้ำ เสียง ขยะมูลฝอย และสารพิษ

ทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง ท่าทีความรู้ลึก ความคิดเห็น และความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึกต่ออันตราย ความรุนแรงของปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พลังงาน และด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ อันได้แก่ อากาศ น้ำ เสียง ขยะมูลฝอย และสารพิษ

การปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำที่เกิดจากการเลือกหรือการตัดสินใจที่อาจก่อให้เกิดผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พลังงาน และด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ อันได้แก่ อากาศ น้ำ เสียง ขยะมูลฝอย และสารพิษ

นักศึกษาในมหาวิทยาลัย หมายถึง นักศึกษาชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ ในชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ

มหาวิทยาลัยปิดของรัฐ หมายถึง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตประสานมิตร บางเขน ภาควิได์ และมหาสารคาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย